

VZNIK PLANETÁRNÍ SOUSTAVY A VÝVOJ ČLOVĚKA

GA 102

Rudolf Steiner

Cílem těchto pondělních přednášek je pozvedat pokročilejší theosofy, tedy ty, kteří se již delší dobu pronikají theosofickým světovým názorem a zejména, což je ještě mnohem důležitější, theosofickým způsobem myšlení a smýšlení, ke stále vyššímu nazírání. Jestliže si tedy v těchto přednáškách vytkneme tento cíl, pak bude sledování výkladu pro ty, kdo přicházejí jako, abych tak řekl, opozdilci, stále obtížnější. Možná ho ještě dokážou sledovat rozumem, bude však pro ně stále obtížnější považovat to, co budeme předkládat z vyšších sfér theosofie, za něco rozumného a zdravého. Bude tedy třeba, aby zvláště ti, kdo jsou zde teprve kratší dobu, vynaložili pořádný kus dobré vůle, mají-li tyto členské přednášky sledovat s citovým porozuměním. Je však nutné stále znovu zdůrazňovat, že bychom nepokročili dále, kdybychom neměli příležitost na nějakém místě osvětlit i vyšší sféry duchovního bytí. To se má dít zde v těchto přednáškách.

Nuže, v minulé přednášce jsem vám poskytl výhled na vývoj celé naší planetární soustavy. Předcházelo mu nahlédnutí do této planetární soustavy samotné, nakolik jsou jednotlivé planety obývané všelijakými bytostmi, které zase mají vliv na naše lidské tělo. To, o čem budu mluvit dnes, na obě předcházející úvahy naváže. Náš pohled na planetární soustavu ještě rozšíříme a z duchovního hlediska přitom poznáme leckterá tajemství našeho vesmírného bytí.

Podíváte-li se na některý z obvyklých výkladů vzniku naší planetární soustavy, kterých je dnes velká spousta, pak se nejprve dozvíte o jakési pramlhovině, o nesmírně velkém mlžném útvaru, z něhož se naše Slunce a kolem něj kroužící planety jaksi shlukly, přičemž se jako hybné síly tohoto shlukování berou zpravidla v úvahu jen fyzické síly. Víte, že se to nazývá - dnes mnohdy modifikovanou - Kant-Laplaceovou teorií a víte také, že lidé, kteří svým rozumem dospěli k tomu, aby pochopili pozvolné shlukování jednotlivých planet z pramlhoviny až do stavu, v němž se planety a zejména Země nacházejí dnes, jsou na toto pochopení velmi hrdí a neustále zdůrazňují, že mluvit v souvislosti s vyčleňováním jednotlivých nebeských těles z pramlhoviny také o duchovních silách a duchovních bytostech by bylo přístupem jen velmi málo odpovídajícím našemu obrovskému pokroku. Víte, že existují i populární knihy, které něco takového označují za největší zpátečnictví a pověřivost.

I rozum theosofa by ovšem stačil na to, aby náležitě porozuměl všemu, co se v této oblasti uvádí. Jenže tento rozum sahá ještě o něco dál. Je mu jasné, že to nelze vyřídit fyzickými silami přitažlivosti, odpudivosti atd. a že tu spolupůsobí ještě řada jiných věcí. Dnes si zatím theosofie musí nechat líbit, že o ní obvyklá oficiální věda, kterou bychom možná mohli nazývat i „antisofií“, rozhlašuje, že je to příšerná hloupost a strašná pověra. Žijeme však v epoše, která je pro theosofa zvláštním způsobem, mohli bychom říci, nadějná. Dalo by se říci,

že teorie, názory a poznatky, které dnešní obvyklá věda čerpá ze svých vlastních skutečností, vypadají jako malé supící trpasličí bytůstky, jež se s funěním a supěním plahočí ve značném odstupu za skutečnostmi. Neboť skutečnosti dnešní vědy jsou vlastně daleko vepředu před tím, co je „vírou“ dnešní vědy.

Tyto skutečnosti jsou takové, že se spolu s nimi vynořují nová a nová potvrzení theosofických pravd. Jako takové ovšem samozřejmě nejsou poznány. Chtěl bych jen poukázat na to, že se zde často mluvilo o působení astrálního těla během noci: jak se fyzické a éterné tělo během dne opotřebovává a že během noci je astrální tělo tím, co napravuje a buduje a co odstraňuje únavové látky. Vyslovení této věty v dané podobě by dnešní věda zatím pokládala za něco naprosto nepřijatelného. Skutečnosti však mluví jasnou řečí: Jestliže se dnes například můžeme v jednom americkém časopise¹⁰ dočíst, že jistý vědec formuloval teorii, podle níž je spánková činnost člověka involvující, budující, zatímco činnost během bdění je odbourávající, pak tu opět máte vědeckou skutečnost, za níž teorie přírodní vědy pokulhávají jako malí trpasličí, kteří jí nestačí, kdežto vy máte ve světovém názoru duchovní vědy jasné a velké perspektivy, vyzvednuté z duchovního nazírání na svět.

Budeme-li sledovat vznik naší dnešní sluneční soustavy z hlediska duchovní vědy, nemusíme - stejně jako to nemusíme v jiných oblastech - přímo oponovat tomu, co předkládá fyzická věda. Neboť proti tomu, co se jako jediné snaží fyzická věda poznat - totiž co by v tomto vývojovém sledu bylo možné vidět zrakem - nemůže žádná theosofie nic namítat. Kdyby si někdo v době pramlhoviny postavil do vesmíru židli a posadil se na ni, kdyby disponoval dostatečně dlouhým životem a kdyby pozoroval, jak se shlukují jednotlivá tělesa, pak by fyzickým zrakem nemohl vidět nic jiného, než co konstatuje tato fyzická věda. Bylo by to však úplně stejné, jako kdyby před vámi stáli dva lidé, jeden dal druhému facku a pak by přišel pozorovatel a řekl: Jeden z těch dvou se na druhého vášnivě rozhněval, což vedlo k tomu, že se napřáhl a dal mu facku; kdežto jiný pozorovatel by řekl: Fantazíruješ, já jsem žádný hněv ani vášeň neviděl, viděl jsem jenom ruku, která se dala do pohybu a udeřila; tím ten druhý dostal facku. - To je vnější, materialistický popis, metoda, kterou používá dnešní věda. Tato metoda ovšem neodpovídá duchovnímu probádání skutečností. Jen ten, kdo se domnívá, že tento materialistický popis skutečností je jediný, se ve své vědecké povýšenosti samozřejmě cítí daleko povznesen nad všechno, co předkládá duchovní bádání. To, co se nazývá modifikovanou Kant-Laplaceovou teorií, může být tedy jako vnější událost veskrze platné. Avšak při celém tom shlukování, při oné krystalizaci jednotlivých vesmírných těles byly činné duchovní síly a duchovní bytosti.

Experimentátor nám dnes velmi hezky ukazuje, jak to všechno může podle této Kant-Laplaceovy teorie fungovat. Stačí vzít poměrně nevelkou kuličku oleje, která plave ve vodě. Velmi snadno se pak dá do rovníkové roviny přidělat lepenkový kotouč, který se uprostřed propíchne špendlíkem. Když se špendlíkem rychle otáčí, oddělují se malinkaté kuličky oleje a člověk si může velice dobře představit vesmírnou soustavu v malém a na ní ukazovat, jak se vesmírná soustava v prostoru odštěpila. Experimentátor však zároveň zapomíná na jednu věc, totiž že on sám byl při tom a učinil nezbytné přípravy, že pak točil špendlíkem a že ve velkém kosmu nemůže jít samo od sebe něco, co nejde samo od sebe ani v malém. Tam venku se to prý udělá samo od sebe! Pochopit tyto věci není zas tak těžké; správné fyzické zásady jsou však natolik otřelé, že ti, kdo je nechtějí vidět, je také skutečně vidět nemusí. Nuže, při celé této tvorbě planet byly činné duchovní síly a duchovní bytosti a my se teď s některými z nich seznámíme.

Musím vám přitom připomenout často opakovanou skutečnost, že než se naše Země stala „Zemí“, absolvovala dřívější vtělení, jiné planetární stavy: stav Saturnu, stav Slunce a stav Měsíce, a teprve po průchodu těmito stavy pronikla k dnešnímu stavu Země. Živě si teď v duši představte prastarý Saturn, v pradávno minulosti se vznášející v prostoru, který byl prvním vtělením naší Země. Tento Saturn neměl v celé své bytostnosti dosud nic z toho, co dnes vidíme kolem dokola jako naše rostliny, nerosty a zvířata. Zpočátku sestával jen z nejprvotnějšího zárodku člověka. O tomto starém Saturnu nemluvíme jinak než jako, řekněme, o konglomerátu lidí. Člověk také tenkrát existoval jen v prvotním zárodku svého fyzického těla. Tento starý Saturn byl sestaven ze samých jednotlivých lidských fyzických těl, asi tak, jako je dnes moruše nebo ostružina poskládána ze samých jednotlivých bobulek. Jako je dnes naše Země obklopena vzduchem, byl i starý Saturn obklopen atmosférou; ta však v porovnání s tím, co známe jako atmosféru dnes, byla duchovní. Měla zcela povahu ducha. V rámci vývoje Saturnu se ve svém počátku vyvíjel i člověk.

Pak přišla doba, kdy se Saturn dostal do podobné situace, do jaké se dnes dostává člověk, když se mezi smrtí a novým narozením nachází v devachanském stavu. Tento stav, do něhož se dostává vesmírné těleso, nazýváme pralaja. Saturn tedy prošel něčím na způsob devachanského stavu a opět vstoupil do určitého navenek vnímatelného bytí; tehdy se objevil jako druhý planetární stav naší Země, jako [staré] Slunce. Tento sluneční stav přivedl člověka zase dál. Jisté bytosti, které zůstaly pozadu, se teď na Slunci projeví jako druhá říše vedle říše lidské, takže teď máme říše dvě. Pak opět následuje devachanský stav Slunce, tedy pralaja, a poté se celá planeta promění v měsíční stav; znovu projde pralajou a Měsíc přechází v naši Zemi.

Když naše Země vystoupila z ryze duchovního, devachanského stavu, když poprvé získala určité navenek vnímatelné bytí, nebyla taková, jaká je dnes; nýbrž byla tenkrát taková, že z vnějšího pohledu skutečně mohla být považována za velkou pramlhovinu, jak ji líčí vnější fyzická věda. Tuto pramlhovinu si ovšem musíme představovat jako velkou, mnohem větší než dnešní Zemi; sahala daleko za nejzazší planety, které dnes patří k naší sluneční soustavě, až daleko za Uran. Z hlediska duchovní vědy si věc představujeme tak, že to, co tu před námi vystupuje z duchovního stavu, není pouze něčím na způsob fyzické pramlhoviny. Kdo líčí to, co tu vystupuje, jako určitý druh fyzické pramlhoviny a jinak nic dalšího, je zhruba stejně chytrý jako člověk, který viděl jiného člověka, a když se ho pak zeptají, co viděl, odpoví: Viděl jsem svaly upnuté na kostech a krev! - Popíše tedy jen to, co je fyzické. Ona pramlhovina totiž obsahuje množství duchovních sil a duchovních bytostí. Ty patří k ní, a co se děje v pramlhovině, je důsledkem činů duchovních bytostí. Všechno, co fyzik popisuje, je toho druhu, jako kdyby si do vesmíru postavil židli a na celé dění se díval. Skutečně je popisuje jako onen pozorovatel, který popírá hněv a vášně, jež vyvolaly facku, a vidí jen pohybující se ruku. Ve skutečnosti je to, co se tu děje, tedy objevení se vesmírných těles a vesmírných koulí, činem duchovních bytostí; v pramlhovině tedy vidíme „oděv“, vnější projev spousty duchovních bytostí.

Uvnitř jsou duchovní bytosti, nacházející se na nejrůznějších stupních vývoje. Tyto duchovní bytosti tu nevznikají z ničeho, nýbrž mají za sebou určitou minulost, mají za sebou minulost saturnskou, sluneční a měsíční. Tou všechny jednou prošly a nyní stojí před tím, aby to, čím prošly, použily jako činy, aby činily to, čemu se na Saturnu, Slunci a Měsíci naučily. A nacházejí se na nejrůznějších vývojových úrovních. Jsou mezi nimi bytosti, které byly již na starém Saturnu tak daleko, jak je dnes na Zemi člověk. Stupněm lidství prošly již na Saturnu, nacházejí se tedy podstatně výše než člověk na počátku pozemského vývoje; nacházejí se vysoko nad člověkem. Pak jsou tu jiné bytosti, které stupněm lidství prošly na Slunci, a další,

keré jím prošly na Měsíci. Člověk čeká na to, aby stupněm lidství prošel na Zemi. Vezme-li tedy v úvahu jen tuto čtyřčlennou hierarchii bytostí, budeme mít před sebou množství různých bytostí na různých vývojových úrovních.

Bytosti, jež stupněm lidství prošly na Slunci, nazýváme „duchy ohně“. Nesmíte si ale představovat, že tito duchové ohně, kteří byli lidmi na staré sluneční planetě, tenkrát vypadali navenek stejně jako dnešní lidé. Stupněm lidství procházeli v jiné vnější podobě. Stará sluneční planeta měla neobyčejně jemnou a lehkou hmotu, mnohem lehčí, než je naše dnešní hmota. Nic pevného ani tekutého tenkrát ještě vůbec neexistovalo; existovalo jen plynné skupenství a těla duchů ohně, i když byla na úrovni člověka, byla jen plynná. Stupněm lidství lze v kosmickém vývoji projít v nejrůznějších formách. V pevném těle jím prochází jen pozemský člověk na Zemi. V něčem na způsob vodnatého stavu jím procházely bytosti, které se nacházely na úrovni člověka na Měsíci a které už i na Měsíci byly nad člověka povzneseny.

S pramlhovinou, která je východiskem naší sluneční soustavy, byli tedy spojeni tito duchové a ještě spousta dalších duchů. Dovedete si tak například snadno představit, že to, co pro člověka započalo na Saturnu, začalo pro jiné bytosti nějakým způsobem na Slunci. Zatímco na Saturnu začal první zárodek fyzického těla, na Slunci následovaly jiné bytosti, podobně jako ve škole následují vždycky noví prvňáčci. Tyto bytosti dnes pokročily jen natolik, že jsou teď ve svém fyzickém vtělení v našich dnešních zvířatech. Na Měsíci k tomu přibýly bytosti, které existují v dnešních rostlinách, a naše dnešní nerosty k tomu přistoupily teprve na Zemi. To jsou tedy nejmladší souputníci našeho vývoje, jejichž strasti a radosti jsem vám vylíčil v jedné z dřívějších přednášek.¹¹ V pramlhovině tak byly nejen bytosti pokročilé, ale i bytosti, které dosud nedosáhly stupně člověka.

K bytostem, které jsem vám právě vypočítal, přistupují bytosti, o nichž jsme si řekli, že uvízly na určitých stupních kosmického vývoje. Vezměme si například duchy ohně. Duchové ohně dokončili již na Slunci stadium člověka. Nyní, na Zemi, jsou to velmi vznešené bytosti, nacházející se dva stupně nad člověkem. Jsou tak daleko, že k bytí, které tito vznešení duchové ohně měli v době, kdy Země začínala svůj vývoj, dozraje člověk teprve tehdy, až přes jupiterské a venušské bytí postoupí k bytí vulkánskému. Existují ovšem bytosti, jež zaostaly, to znamená bytosti, které by bývaly mohly dojít na Slunci stejně daleko jako duchové ohně, které se však nedokázaly - jsou jisté důvody, proč zaostaly - vyvinout k plné výši, jíž dosáhli duchové ohně, když Země stála na počátku svého vývoje.

Všichni si vzpomínáte, že Země v jistém stavu svého vývoje, na sa- mém počátku - a snadno to uvedete v soulad s teorií pramlhoviny - byla dosud se Sluncem a s Měsícem jedním tělesem. Kdybyste tedy ona tři nebeská tělesa Zemi, Slunce a Měsíc promíchali v obřím kosmickém hrnci, pak byste dostali těleso, které tu kdysi bylo. Potom přišla doba, kdy Slunce vystoupilo a zanechalo zde Zemi plus Měsíc a potom přišla doba, kdy vystoupil i Měsíc a naše Země se stala takovou, jakou je dnes - na jedné straně obklopená Sluncem, na druhé Měsícem.

Položme si ovšem otázku: Proč se stalo, že z jednoho tělesa vznikly tři? Snadno pochopíte, proč se to stalo, uvážíte-li, že v pramlhovině se nacházely vysoce vyvinuté bytosti - spjaté s vnějším bytím pramlhoviny - které spočívaly o dva stupně výše než člověk. Na vesmírném tělese, jakým je naše dnešní Země, by neměly bezprostředně co pohledávat; potřebovaly bydlíště úplně jiných vlastností. Naproti tomu člověk by v tomto bytí musel být takřikajíc stráven, kdyby zůstal spojen se Sluncem. Potřeboval oslabenější, zmírněnější bytí. Slunce

tedy muselo být činem duchů ohně vyzvednuto ze Země, aby se stalo jejich jevištěm. Není to událost pouze fyzická, nýbrž musíme ji považovat za čin samotných duchů ohně. Svě bydliště a všechno, co potřebovali v podobě substancí, si ze Země vyčlenili a Slunce učinili svým jevištěm. Díky své podstatě dokážou onu obrovskou rychlost vývoje snést. Kdyby byl této obrovské rychlosti vývoje vystaven člověk, tak by hned zase zestárl, sotva by dosáhl mládí. Veškerý vývoj by probíhal s bouřlivou rychlostí. Jen bytosti, které se již nacházejí o dva stupně výše než člověk, dokážou snést bytí, jakým je bytí sluneční. Spolu se Sluncem se oddělily a zanechali za sebou Zemi s Měsícem.

Nyní můžeme dát odpověď i na otázku, proč se od Země musel oddělit Měsíc. Kdyby byl Měsíc zůstal spojený se Zemí, člověk by opět nebyl schopen uskutečnit na Zemi své bytí. Měsíc musel být vyloučen; jinak by byl totiž celý vývoj člověka mumifikoval. Lidé by neprocházeli tak rychlým vývojem, jako kdyby zde zůstalo Slunce. Nestárli by tak rychle, ale byli by zdřevnatělí, vyschlí na mumie, jejich vývoj by se stal natolik pomalým, že by byli mumifikováni. Aby nastala taková míra vývoje, která je pro člověka prospěšná, musel být Měsíc se svými silami a svými podřízenými bytostmi vyexpedován. Proto jsou také s Měsícem spojeny bytosti, jež jsem popsal jako bytosti, které po celý život zůstávají stát na stupni, jehož dnes na Zemi dosahuje, řekněme, sedmileté dítě. Jelikož procházejí pouze bytím, jakým člověk prochází do svých sedmi let, kdy se vyvíjí jen fyzické tělo, potřebovaly jeviště, jakým je Měsíc.

Vezmete-li si k tomu skutečnost, že s pramlhovinou byly spojeny nejen tyto různé bytosti, ale také celá řada bytostí nacházejících se na nejrůznějších stupních vývoje, pak pochopíte, že z této pramlhoviny se shlukla nejen vesmírná tělesa jako Země, Slunce a Měsíc, ale i další vesmírná tělesa; a sice se všechna shlukla proto, že musela vzniknout jeviště pro příslušné vývojové stupně těchto různých bytostí. Tak tu byly bytosti, které zpočátku, když začal vývoj naší Země, nebyly příliš způsobilé projít dalším vývojem, které byly v celém svém vývoji dosud natolik mladé, že každý další krok by jim přinesl zkázu. Musely takřikajíc obdržet jeviště, na němž si mohly v plném rozsahu uchovat svou mladistvost. Všechna ostatní jeviště jsou tu k tomu, aby posloužila jako bydliště pro bytosti, které jsou již dál. Pro bytosti, které vznikly úplně nakonec během měsíčního bytí a které se tudíž zastavily na velmi raném vývojovém stupni, se muselo shluknout jeviště, jež má proto také jen nepatrné spojení s naším zemským bytím: shluklo se vesmírné těleso, které označujeme jako Uran. Toto těleso se stalo jevištěm pro bytosti, které se musely zastavit na velmi zaostalém stupni.

Potom vývoj pokračoval. Všechno, co je v naší vesmírné soustavě - pomineme-li Uran - je teď obsaženo v kašovitě prahmotě. Řecká mytologie to, co tu bylo, než se vyčlenil Uran neboli Úranos, nazývá „chaos“. Nyní se vyčlenil Úranos; to ostatní zůstalo ještě takřikajíc v chaosu. S ním jsou teď ještě spojeny bytosti, které se ve svém tehdejší vývoji nacházely právě na tom stupni, na němž jsme se my lidé nacházeli, když naše Země prošla stadiem Saturnu. A pro bytosti, jež se právě proto, že se nacházely na tomto stupni a teprve započaly své bytí, nemohly podílet na ničem pozdějším, pro tyto bytosti byl jako zvláštní jeviště stvořen „Saturn“. Oddělilo se tedy druhé vesmírné těleso, Saturn, který dodnes vidíte v nebeském prostoru. Vzniklo tím, že tu byly určité bytosti na stupni, na němž se v době saturnského stadia Země nacházeli lidé. Zatímco tedy tento Saturn vznikl jako zvláštní vesmírné těleso, bylo kromě něj všechno ostatní, co patří k naší dnešní planetární soustavě, včetně Země se všemi jejími bytostmi, obsaženo v oné kašovitě prahmotě. Jen Úranos a Saturn již byly venku.

Dále se událo to, že se opět oddělila planeta, která se musela stát jevištěm pro jistý vývojový stupeň. Nyní jde o „Jupiter“, třetí planetu, která se vyčleňuje z mlžné masy, jež je pro nás vlastně Zemí. Zatímco Jupiter a ostatní planety, které již známe, jsou venku, Slunce a Měsíc jsou stále ještě spojené se Zemí. Tyto planety se skutečně oddělily z chaosu v době, kdy v Zemi bylo dosud přítomné to, co je dnes i v našem Slunci, a naše Země byla ještě zcela zajedno se Sluncem a Měsícem. Tenkrát, když se oddělil Jupiter, vznikli postupně předchůdci dnešního lidstva, to znamená, že zase vzešli dnešní lidé, podobně jako vzchází nová rostlina ze semene. Tato semena lidí se vytvářela pozvolna během starého saturnského stavu, během starého slunečního stavu a během starého měsíčního stavu. Ted' - Slunce bylo ještě spojeno se Zemí - vzešla zase tato lidská semena.

Takto by se ovšem lidé dále vyvíjet nemohli; tempo v době, kdy bylo Slunce ještě spojené se Zemí, pro ně bylo nesnesitelné. A tu se stane něco, čemu dobře porozumíme, uvědomíme-li si, že bytosti, které jsme nazvali „duchy ohně“, ze Země vyjmou své jeviště. Slunce se vymaní ze Země, a máme tedy Slunce a potom společně Zemi a Měsíc. Během této doby zůstal zase jevištěm pro zvláštní bytosti „Mars“ (způsob, jakým se to stalo, si ted' nebudeme blíže popisovat, protože bychom odbočili příliš daleko), který pak skutečně v dalším průběhu prochází Zemí spojenou s Měsícem, a zatímco jimi prochází, zanechává v Zemi s Měsícem to, co dnes známe jako železo. Proto je také původcem všeho, co je v podobě železného podílu uloženo v živých bytostech, tedy v krvi. Někdo by ovšem mohl namítnout: Železo je přece všude, i ve Slunci atd. - To však není nijak překvapivé, neboť jako byla v pramlhovině jiná tělesa, byl v ní všude také Mars se svým železem, které po sobě zanechal; to je také ve všech ostatních planetách! I zde vidíme skutečnost, že vědci již dnes předkládají úžasné doklady toho, že se ta věc má tak, jak ji zde popisuje duchovní věda. Patrně si vzpomenete, že jsem vám jednou vyložil, jak se symbolicky přechází od zelené šťávy rostlin, od chlorofylu, k lidské krvi. Rostliny jako takové vznikly před tím, než došlo k tomuto průchodu Marsu, a svou vlastnost si uchovaly. Potom se v bytostech, organizovaných výše než rostliny, uložilo železo, které vyplňuje červenou krev. Je v naprostém souladu s těmito duchovně-vědeckými skutečnostmi, jestliže nedávno v jedné bernské laboratoři zjistili, že krev nelze srovnávat s chlorofylem. Je to právě proto, že byla vložena později. Nesmíme si představovat, že krev nějak závisí na látkovosti železa jako chemické

ho prvku. Říkám to zvláště proto, že někdo by mohl říci, že rozhodně nelze mluvit o nějaké souvislosti chlorofylu s krví. Věda dnes objevuje, že krev je třeba odvodit od prvku železa, kdežto chlorofyl žádné železo neobsahuje. To je ale v dokonalém souladu s tím, co říká duchovní věda; jde pouze o to, aby se na věci nahlíželo ve správném světle.

Nyní se z důvodů, o nichž jsme se již zmínili, odděluje „Měsíc“, takže máme Zemi samu o sobě a dnešní Měsíc jako její družici.

Na Slunce odešly všechny bytosti, které jsou v zásadě vyššího druhu než člověk a které jsme nazvali duchy ohně. Jsou tu ovšem jisté bytosti, které nevystoupily natolik vysoko, aby skutečně dokázaly snést sluneční bytí. Uvědomte si, co je to za bytosti: jsou to bytosti, které stojí

vysoko nad člověkem, přesto však nepokročily natolik, aby mohly žít, jako duchové ohně, na Slunci. Pro tyto bytosti musela být vytvořena jeviště. Všechna ta ostatní jeviště by jim nebyla posloužila; jsou totiž [určena] pro bytosti jiného druhu, které nedosáhly onoho beztak vysokého věku bytostí, jež sice musíme počítat k duchům ohně, avšak onen kosmický učební běh zcela neabsolvovaly. Zaostaly zejména dva druhy bytostí; pro ně byla vytvořena dvě zvláštní jeviště tím, že se od Slunce oddělily dvě jiné planety, „Merkur“ a „Venuše“. Merkur a Venuše jsou dvě planety, jež se oddělily od Slunce jako jeviště pro duchy ohně, kteří sice stojí vysoko nad lidským bytím, ale nedokázali by snést sluneční bytí. Máte tak v blízkosti Slunce Merkur jako jeviště pro bytosti, které by nedokázaly žít na Slunci s duchy ohně, a Venuši jako jeviště pro bytosti, jež za bytostmi Merkuru v jistém ohledu zaostaly, přesto však byly vysoko nad člověkem.

Tato různá vesmírná tělesa vznikla z pramlhoviny z vnitřních důvodů, jako důsledek duchovně působící činnosti. Z toho vám může být zřejmé, že drží-li se někdo jen toho, co je fyzické, potom to probíhá tak, jak nám vypráví dnešní věda; jde však o to, abychom skutečně poznali duchovní důvody, proč se to stalo takto. V pramlhovině si ony bytosti samy vytvořily příbytky, v nichž mohly žít. Tyto rozličné bytosti, které existovaly takříkajíc svorně vedle sebe, než se to všechno vyčlenilo, však nezůstaly bez vzájemného spojení, nýbrž na sebe navzájem veskrze působily. Zvlášť zajímavé je působení merkurských a venušských bytostí na Zemi. Vraťte se v duchu do doby, kdy se Slunce právě vyčlenilo ze Země, vyčlenil se Měsíc a člověk započal své bytí v dnešní podobě. Tohoto bytí v dnešní podobě člověk dosáhl tím, že se jeden ze slunečních duchů uvolil - mohu-li to tak vyjádřit - neprodlévat ve své další existenci na Slunci, ale spojit se s Měsícem. Tak na Měsíci povstal vznešený vladař. Na Měsíci se jinak nacházely nižší bytosti, jeden ze slunečních duchů se však spojil s měsíčním bytím. Tento sluneční duch, který se spojil s Měsícem a je tedy vlastně slunečním duchem přesazeným ve vesmíru jinam, je jako božská bytost, jako duchovní bytost „Jahve“ neboli „Jehova“ vládařem Měsíce. Proč se to stalo, pochopíme, zamyslíme-li se nad následující věcí.

Viděli jsme, že kdyby Slunce zůstalo spojené se Zemí, člověk by se v tom rychlém vývojovém sledu strávil; kdyby působil pouze Měsíc se svými silami, člověk by byl mumifikován. Právě díky souladu slunečních a měsíčních sil vznikla rovnováha, která člověka udržuje v dnešním vývojovém tempu. Když Země přešla ze starého Měsíce do svého stadia, měl člověk ze Saturnu své fyzické tělo, ze Slunce éterné tělo a z Měsíce astrální tělo. Ale protože měl tato tři těla a nyní vzešlo sémě s těmito třemi těly, měl úplně jinou podobu. Kulili byste oči, kdybych vám ji chtěl vylíčit; neboť podoba, kterou má člověk dnes, vznikala velmi pomalu a zvolna od chvíle, kdy se oddělil Měsíc. Špatné, méněcenné síly Měsíce by však člověku jeho dnešní podobu dát nemohly. Podobu mu dát mohly, avšak méněcennou. Kdyby byly měsíční síly zůstaly spojené se Zemí, byly by člověka držely v jeho tehdejší podobě. Z toho vidíte, že z Měsíce musí vycházet síly, které dávají podobu, kdežto ze Slunce

vycházejí síly, které podobu ustavičně mění. Aby však člověk mohl získat svou dnešní podobu, musel z Měsíce působit někdo, kdo tuto podobu utvářel. Jinak to vůbec nebylo možné. Tak tenkrát začíná vývoj člověka nadaného Já. Začíná čtvrtý článek lidské bytosti a Jahve dává člověku zárodek takové podoby, aby se mohl stát nositelem Já.

Zatím však ještě člověk není schopen vykonat práci, o níž jsem mluvil. Řekl jsem vám, že člověk ze svého Já přepracovává nejprve své astrální tělo, pak éterné tělo a pak fyzické tělo. Do toho se může pouštět teprve velmi pozvolna. Jako dnes dítě ještě potřebuje učitele, potřeboval člověk, když už byl připraven k tomu, aby se stal člověkem nadaným Já, podnět z naší Země, aby mohl pokročit dál; a pro člověka tu byli dva podněcovatelé. Vzhledem k celému kosmickému vývoji si dovedete představit, odkud přišli.

Bytostmi, které stály člověku nejbližší, byly bytosti venušské a merkurské. Než mohl člověk na konci atlantské doby učinit první chabé pokusy o samostatné působení ze svého Já na tři ostatní těla - neboť to je možné teprve na konci atlantské doby - musel mít „učitele“, kteří působili ještě dlouho po této atlantské době. Těmito učiteli byly bytosti působící na Venuši a Merkuru. Tyto bytosti si však nemůžete představovat jako dnešní učitele; musíte si představit, že venušské bytosti jsou bytostmi, které člověka nadaly intelektualitou. Lidé navenek nevěděli nic o tom, že na ně tyto venušské bytosti působí, stejně jako nevěděli, že na ně z Měsíce působí jisté bytosti s ohledem na jejich podobu. Ukázal jsem vám, jak na člověka působí jednotlivé šťávy; podobně na člověka působily síly těchto bytostí, než dokázal samostatně pracovat na svých tělech. Co dnes nalézáme u člověka v podobě inteligence, mu zprostředkovali duchové, kteří jako duchové ohně nižšího druhu zůstávali na Venuši.

Kromě toho tu byli ještě další učitelé, které první jasnozřiví lidé skutečně vědomě vnímali jako své učitele: učitelé velkých mystérií v dávných dobách. V dávnověku tu byly nejen obsáhlé vlivy venušských duchů, které působily víceméně na celé lidstvo, ale byla tu i mystéria, v nichž se tenkrát těm nejpokročilejším z lidí dostávalo duchovním způsobem výuky od vyšších bytostí, od duchů ohně. V mystériích vyučovali oni sami, vznešení ohniví duchové Merkuru. Objevovali se zprvu, můžeme-li to tak říci, v duchovním vtělení a byli učiteli prvních zasvěcenců. Zatímco se první zasvěcenci stávali učiteli velkých zástupů lidí, jako jejich učitelé působily merkurské bytosti. Tímto způsobem zároveň vidíte, že bytosti jiných nebeských těles skutečně vnímatelně působí na člověka; tato působení jsou však velmi složité povahy. To můžete vidět na tom, co nyní uvedu.

Z mé Theosofie víte, že je jen hrubým rozdělením, říkáme-li, že člověk sestává z fyzického, éterného a astrálního těla, Já, duchovního svébyetí, životního ducha a duchovního člověka. Víte, že správnější rozdělení je: fyzické tělo, éterné tělo a astrální tělo, a že to, v čem vzchází Já, rozdělujeme na duši pociťující, duši rozumovou neboli hlubšího citění a duši vědomou, a že v něm máme nejprve duchovní svébyetí neboli manas, potom životního ducha neboli buddhi a nakonec duchovního člověka neboli atman. Duševnost člověka se tedy jeví jako včleněná v podobě duše pociťující, duše rozumové a duše vědomé.

Sledujeme-li vývoj člověka na Zemi, můžeme také říci: Ke třem součástem, které si člověk přinesl ze [starého] Měsíce, se vyvíjí nejprve duše pociťující, potom vzniká duše rozumová, a duše vědomá vzniká v podstatě teprve koncem atlantské doby, kdy se člověk poprvé naučil říkat sám sobě „já“. Teprve tehdy se člověk může učit z nitra vědomě pracovat na člancích své bytosti. Jestliže tedy člověka rozdělíme na tělo, duši a ducha, pak musíme duši zase rozdělit na duši pociťující, duši rozumovou a duši vědomou. Ty se vyvíjejí jen pozvolna; duše vědomá ještě nemůže mít žádný vliv, neboť vzniká až jako poslední. I tyto články tak

musí být opět podněcovány zvenčí. Při tom jsou zvenčí opět činné bytosti, a sice je tomu tak, že Mars se svými bytostmi působí na duši pociťující. Když má vzniknout duše rozumová, je Merkur již oddělený a se svými bytostmi působí na její vznik; již dávno existující Jupiter působí na vznik duše vědomé.

V duševnosti člověka tak máte činnost tří vesmírných těles: vládu Marsu v duši pociťující, Merkuru v duši rozumové a Jupiteru v duši vědomé; při vměstňování duchovního svébytní do duše vědomé je pak činná Venuše se svými bytostmi. U prvních zasvěcenců je zase činný Merkur, což znamená, že merkurské bytosti vykonávají dvojí činnost: nejprve činnost pro člověka zcela nevědomou, když rozvíjejí jeho rozumovou duši; a potom jsou prvními učiteli zasvěcenců, přičemž působí zcela vědomě. Merkurské bytosti tedy konají vždy dvojí činnost - podobně jako někteří vesničtí učitelé vyučují děti a kromě toho musí obdělávat pole, které jim bylo přiděleno. Merkurské bytosti tak mají za úkol rozvíjet duši rozumovou a kromě toho být ještě velkými učiteli velkých zasvěcenců. Všechny tyto věci můžete chápat i čistě logicky.

Možná si ovšem řeknete, proč právě Jupiter působí na duši vědomou, když je to tak zastaralá planeta. Tyto věci však nejsou vyváděny na základě logických důvodů, nýbrž jako skutečnosti duchovního světa. Opravdu byste pak viděli, že duše vědomá je podněcována jupiterskými bytostmi, kterým na druhé straně přicházejí na pomoc zpět zůstavší venušské bytosti. V kosmickém působení je tomu tak, že věci nelze brát vnějším, schematickým způsobem; musíme si uvědomit, že když některá planeta splní určitý úkol, mohou její bytosti později plnit ještě jiný úkol. V období lidstva druhé lidské rasy spolupůsobily jupiterské bytosti na rozvíjení éterného těla; potom samy urazily kus cesty, a když člověk natolik pokročil, že se mohla začít vyvíjet jeho duše vědomá, musely opět zasáhnout a podílet se rovněž na vývoji duše vědomé. To, co působí v prostoru, tak do sebe navzájem svým působením nejrozmanitějším způsobem zasahuje a rozhodně nelze schematicky přecházet od jedné věci k druhé.

Vidíte tedy, že pohlédne-li fyzik do vesmírného prostoru, vidí čistě jen vnější těla duchovních organismů a že duchovní věda nás vede k duchovním základům, které teprve způsobují to, co vidí fyzik. Řekl bych: Nyní jsme se neoddávali klamu, jemuž se oddává ten, kdo vezme kuličku oleje a zapomíná, že je to on sám, kdo ji roztáčí. Vyhledali jsme bytosti samotné, které se postaraly o to, aby došlo ke shluknutí planet. Neoddávali jsme se iluzi, že když tu nebudeme, bude se to celé točit dál, nýbrž hledali jsme toho, kdo točí, toho, kdo za tím stojí jako svébytná duchovně působící bytost; tak můžeme víc a víc nalézat úplný soulad mezi tím, co říká duchovní věda, a tím, co zjišťuje vnější věda. Ovšem ze skutečností vnější vědy nikdy nemůžete odvodit to, co říká duchovní věda. Tím dospějete nanejvýš k analogii. Jsou-li naopak duchovní skutečnosti zjištěny okultními prostředky, pak - pomineme-li to, co vnější věda teprve musí zjistit - kdykoli souhlasí s tím, co říká i fyzik. Theosof tak kdykoli před fyzikem obstojí. Velmi dobře ví, že když se něco děje ve fyzické oblasti, může tomu být naprosto tak, jak to popisuje fyzik. Nicméně k tomu existuje ještě duchovní děj. To ovšem nijak nebrání leckterému vědci, který se cítí velmi povznesený, aby považoval theosofa za

hlupáka nebo ještě za něco horšího. Theosofie však může s klidem přihlížet. Již za padesát let tomu bude zcela jinak; další existence výlučně materialistické vědy by totiž byla prospěchu a

zdraví lidstva velmi na škodu - kdyby věci skutečně zůstaly takové, jaké jsou dnes, a kdyby duchovní věda proti tomu nepůsobila.

Berlín, 15. února 1908